

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/13307,Demonstracje-manifestacje-marsze.html>
2023-03-30, 03:58

Demonstracje, manifestacje, marsze

"Demonstracje, manifestacje, marsze", podstawowe formy działalności opozycyjnej. Do czasu powstania „S” działacze opozycji demokratycznej odwoływali się do tych form protestu stosunkowo rzadko. Wynikało to najpierw z obaw przed użyciem siły przez władze, później również z poczucia ograniczonego poparcia społecznego dla tego rodzaju akcji.

Pierwszą znaczącą demonstrację zorganizowało środowisko opozycyjne 15 V 1977 w Krakowie, gdzie ok. 2 tys. ludzi wzięło udział w Czarnym Marszu po zamordowaniu studenta Uniwersytetu Jagiellońskiego Stanisława Pyjasa; wiece odbyły się także w Łodzi i Wrocławiu. Kolejne znaczące manifestacje odbyły się z okazji 60. rocznicy odzyskania niepodległości 11 XI 1978, ich organizatorem był ROPCiO; największa miała miejsce w Warszawie, mniejsze w Gdańsku i Krakowie. Ponieważ także i tym razem nie doszło do rozpędzenia demonstracji, w 1979 zorganizowano je w Warszawie w przededniu rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego (31 VII), w rocznicę wybuchu II wojny światowej (1 IX) oraz święto 11 Listopada (także w Gdańsku, Krakowie i Lublinie). Dopiero w przypadku tych ostatnich manifestacji władze zdecydowały się na zastosowanie represji karnych wobec ich organizatorów. Od 1977 dochodziło też do demonstracji w rocznicę Grudnia '70 pod bramą nr 2 Stoczni Gdańskiej im. Lenina.

Od 1978 ich głównym organizatorem były WZZ; 18 XII 1979 w zorganizowanej przez nie manifestacji uczestniczyło ok. 4 tys. osób. Ostatnia znacząca, niezależna manifestacja przed Sierpniem '80 została zorganizowana przez RMP w Gdańsku 3 V 1980 z udziałem 1-1,5 tys. osób, jej organizatorzy zostali pobici przez SB, 2 z nich skazano na 3 mies. aresztu.

16-18 XII 1980 w Gdańsku, Gdyni, Szczecinie i Elblągu odbyły

się uroczystości upamiętniające wydarzenia Grudnia '70 – apogeum stanowiło odsłonięcie przed Stoczną, z udziałem wielotysięcznego tłumu, Pomnika Ofiar Grudnia.

W 1981 największe znaczenie miały tzw. marsze głodowe, organizowane przez związkowców w proteście przeciwko zmniejszeniu przydziałów żywności na kartki i pogarszaniu się zaopatrzenia sklepów. Pierwszy odbył się 25 VII 1981 w Łodzi z udziałem ok. 5 tys. ludzi, w nast. dniach podobne demonstracje miały miejsce w Krakowie, Nowym Sączu, Kutnie, Przemyślu, Piotrkowie Trybunalskim, Łasku, Zduńskiej Woli, Puławach, Częstochowie, Ostrowcu Świętokrzyskim, Bełchatowie, Tomaszowie Maz., Żelowie i Szczecinie. 3 VIII 1981 w Warszawie MO zatrzymała kolumnę oplakatowanych samochodów jadących w kierunku gmachu KC PZPR. W efekcie pojazdy te na 2 dni zablokowały skrzyżowanie ul. Marszałkowskiej i Al. Jerozolimskich (centrum stolicy). Szczególny charakter miał tzw. biały marsz, do którego doszło 17 V 1981 w Krakowie z udziałem ok. 300 tys. ludzi, którzy zgromadzili się w intencji powrotu do zdrowia papieża Jana Pawła II, rannego w zamachu; do podobnych marszy doszło też w kilku innych miastach Polski. W 1981 odbyło się również wiele spontanicznych demonstracji i manifestacji, zwykle w obronie zatrzymywanych przez MO i SB działaczy „S” lub innych osób. Na tym tle miały miejsce demonstracje m.in. w Otwocku (7 V 1981), Kluczborku (15 V 1981), Katowicach (20 X 1981), Wrocławiu (21 X 1981) i Chorzowie (25 XI 1981), część z nich zakończyła się interwencją MO.

Po 13 XII 1981 demonstracje uliczne stały się najbardziej widoczną formą sprzeciwu wobec stanu wojennego. Już w pierwszym dniu jego obowiązywania MO rozpędzała ludzi spontanicznie gromadzących się pod siedzibami władz „S”, m.in. w Lublinie, Łodzi i Warszawie. Do demonstracji przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego dochodziło też w następnych dniach XII (m.in. w Elblągu, Krakowie, Łodzi, Polkowicach, Świdniku, Warszawie i Wrocławiu), największe miały miejsce w Gdańsku 16-17 XII 1981 po pacyfikacji SG; MO postrzeliła 4 osoby, demonstrant Antoni Browarczyk – zmarł. Przez kilka kolejnych miesięcy 1982 na ulicach zapanował względny spokój, przerywany jedynie odosobnionymi demonstracjami, m.in. w Gdańsku (30 I i 13 II

1982), Gdyni (1 II 1982), Kaliszu (24 II 1982), Krakowie (13 IV 1982) i Poznaniu (13 i 21 II 1982). Sytuacja uległa zmianie w związku z obchodami święta 1 Maja, kiedy to oficjalne uroczystości zakłócono niezależnymi kontrmanifestacjami, m.in. w Bielsku-Białej, Gdyni, Gdańsku, Łodzi, Szczecinie, Toruniu i Warszawie. Jednak znacznie większą skalę miały demonstracje, do jakich doszło 3 V 1982. Największe odbyły się w Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Szczecinie i Warszawie, ale do protestów ulicznych doszło też w mniejszych ośrodkach, m.in. w Elblągu, Gliwicach, Rzeszowie i Toruniu. Wskutek działań MO śmierć poniosło 5 osób. Do demonstracji dochodziło z okazji tzw. miesięcznic: 13 V 1982 (Warszawa, Kraków, Poznań), 13 VI 1982 (Wrocław, Kraków-Nowa Huta) i 13 VII 1982 (Wrocław), jednak największą skalę w całej dekadzie I. 80. miały manifestacje z okazji 2. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych 31 VIII 1982. Tego dnia doszło do demonstracji w 66 miastach na terenie 34 woj., zginęło 5 osób, w tym 3 w niewielkim Lubinie; zatrzymano 5131 osób z kilkuset tys., które wyszły na ulice.

Szczególną formą protestu ulicznego była tzw. akcja spacerowa, zapoczątkowana 5 II 1982 w Świdniku. Tę formę protestu naśladowano w wielu miastach na terenie całego kraju. W następnych mies. po 31 VIII 1982 skala demonstracji uległa wyraźnemu zmniejszeniu, na co wpływ miały zarówno masowe represje wobec ich uczestników, jak i brak widocznego wpływu tych protestów na politykę władz. Jesienią 1982 głównymi ośrodkami, w których dochodziło do cyklicznych demonstracji rozpraszanych przez MO, były: [Gdańsk](#) (11-12 X), krakowska Nowa Huta (13 i 30 IX, 13-15 X, 10-11 XI), Wrocław (13 i 30 IX, 13 X, 10-11 XI) i Warszawa (10-11 XI). Fiasko akcji protestacyjnej i strajkowej 10 XI 1982, do której wezwała TKK „S”, sprawiło, że wycofano się z planowanego na 13-17 XII 1982 Tygodnia Protestu Robotniczego, a w XII 1982 do większej demonstracji doszło jedynie w Gdańsku (16 XII).

Najpoważniejsze protesty uliczne w okresie zawieszenia stanu wojennego (od 31 XII 1982) odbyły się z okazji świąt 1 i 3 V 1983, do większych demonstracji doszło w Gdańsku, Gdyni, Krakowie-Nowej Hucie, Lublinie, Poznaniu, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu. Przypadki zakłócania oficjalnych

obchodów 1-Majowych miały też miejsce w mniejszych ośrodkach (m.in. Bochni, Lesku Siedlcach, Środzie Wlkp.). Zwolennicy opozycji zaznaczyli też swoją obecność marszami, do których doszło w niektórych miastach odwiedzonych przez Jana Pawła II w trakcie pielgrzymki do Polski (16-23 VI 1983). MO na ogół ignorowała te pochody (do interwencji w ograniczonej skali doszło w Krakowie i Warszawie), ale 28 VI 1983 w Poznaniu rozproszyła uczestników manifestacji upamiętniającej wydarzenia Czerwca '56.

W ocenie MSW w okresie od 13 XII 1981 do 22 VII 1983, kiedy ostatecznie zniesiono stan wojenny, miały miejsce 564 demonstracje i zajścia uliczne. 3. rocznica podpisania Porozumień Sierpniowych stała się okazją do demonstracji w co najmniej 14 miastach różnej wielkości, ale 31 VIII 1983 uczestniczyło w nich znacznie mniej ludzi niż rok wcześniej. Mimo to w następnych latach wciąż dochodziło do manifestacji ulicznych, zwykle towarzyszących rocznicom 1 i 3 V, 31 VIII, 11 XI oraz 13 XII, najczęściej w Gdańsku, Krakowie-Nowej Hucie, Warszawie i Wrocławiu.

Od VIII 1983 do końca X 1985 funkcjonariusze MO i SB odnotowali kolejnych 406 demonstracji i wystąpień ulicznych o charakterze politycznym, choć liczba ich uczestników w stosunku do okresu stanu wojennego znacząco spadła. Wyjątkowy charakter, z uwagi na masowość i na ogół pokojowy przebieg, miały manifestacje poparcia dla „S” towarzyszące kolejnej pielgrzymce Jana Pawła II do Polski (8-14 VI 1987).

Nową formą akcji ulicznych, stosowaną od 1986, stały się happeningi organizowane (głównie we Wrocławiu) przez Pomarańczową Alternatywę. Aktywizacja działań opozycyjnych w 1988 i złagodzenie polityki represji ze strony władz zaowocowały zwiększeniem frekwencji na demonstracjach, zwłaszcza tych organizowanych z okazji święta 11 Listopada. W wielu miastach MO, inaczej niż w latach poprzednich, nie interweniowała, rozpędzono jednak tego dnia pochody w Gdańsku, Katowicach i Poznaniu.

Interwencje MO towarzyszyły też demonstracjom

organizowanym w okresie obrad Okrągłego Stołu: z okazji rocznicy rejestracji NZS 17-27 II 1989 (Kraków, Warszawa), w Poznaniu przeciwko planom budowy elektrowni atomowej w Kłempiczu (2 IV 1989) oraz w Gdańsku po mszach w kościele św. Brygidy (najostrzejszy przebieg miały zajścia 16 IV 1989). Ostatnie duże demonstracje przed wyborami czerwcowymi 1989 miały miejsce 16-18 V 1989 w Krakowie, kiedy to domagano się m.in. usunięcia wojsk sowieckich z Polski. Łącznie w trakcie tłumienia demonstracji w l. 80. MO zabiła kilkanaście osób, ale znacznie więcej zmarło w późniejszym czasie wskutek odniesionych obrażeń bądź doznały trwałej utraty zdrowia.

Osoby zatrzymywane w trakcie demonstracji były bardzo często bite (niekiedy w sposób zorganizowany, w formie tzw. ścieżek zdrowia). Następnie karano je na kolegiach ds. wykroczeń grzywną lub aresztem do 3 miesięcy. Jeśli zdaniem funkcjonariuszy MO lub SB zatrzymany dokonał na nich napaści, wówczas był stawiany przed sądem i skazywany, a wyroki sięgały niekiedy nawet kilku lat więzienia.

Antoni Dudek

[Region Polska](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)